

**PROGRAMI
PËR ZHVILLIMIN LOKAL TË QËNDRUESHËM DHE DECENTRALIZIM
NË REPUBLIKËN E MAQEDONISË 2015 - 2020 (i rishikuar)**

Parathënie

Programi për zhvillim të qëndrueshëm lokal dhe decentralizim në Republikën e Maqedonisë për vitet 2015-2020 (në tekstin e mëtejshëm: Programi) është dokumenti bazë i Qeverisë së Republikës së Maqedonisë për planifikimin e zhvillimit të vetëqeverisjes lokale dhe decentralizimit. U miratua në vitin 2015 dhe u rishikua në vitin 2018, në përputhje me:

- prioritetet dhe objektivat e Programit të punës së Qeverisë së re 2017-2020 në aspektin e zhvillimit lokal / territorial dhe decentralizimit
- gjetjet e Rishikimit të realizimit të Programit hartohen pas tre vjetësh nga fillimi i zbatimit të Programit, dmth. zbatimin e Planit të parë të Veprimit (2015-2017), si dhe
- rekomandimi nga Raporti mbi Zbatimin e Programit për zhvillim të qëndrueshëm lokal dhe decentralizim në Republikën e Maqedonisë 2015-2020 për periudhën 2015-2017¹, gjë që rezultoi me nevojën e rishikimit të pjesshëm të tekstit të Programit për ta harmonizuar atë me politikat, prioritetet, dokumentet strategjike dhe trendet e zhvillimit të qëndrueshëm lokal dhe decentralizimit në vend, në nivel evropian dhe global

Duke pasur parasysh këtë, por edhe që kohëzgjatja dhe shtrirja e disa dokumenteve strategjike kryesore në të cilat bazohet Programi nuk janë të vlefshme ose janë rishikuar dhe ndryshuar, nevojitej që Programi të përputhet me to.

Përditësimi i tekstit të Programit bëhet përmes një procesi transparent dhe konsultimeve me përfaqësuesit e të gjitha ministrive dhe institucioneve të përfshira në implementimin e Programit, Bashkësisë së Njësive të Vetëqeverisjes Lokale (BNJVL), përfaqësuesve të Byrosë për Zhvillim Rajonal, përfaqësuesve të shoqërisë civile, sektorit të biznesit dhe aktorë të tjerë të rëndësishëm.

I. HYRJE

Përmes Programit për zhvillim të qëndrueshëm lokal dhe decentralizim në Republikën e Maqedonisë 2015-2020 (në tekstin e mëtejshëm: Programi), operacionalizohet përcaktimi i Republikës së Maqedonisë për të vazhduar të nxisë zhvillimin e qëndrueshëm lokal, qeverisjen e mirë lokale dhe krijimi i kushteve për një rol më aktiv, më efektiv dhe inovativ i autoriteteve lokale në arritjen e qëllimeve kombëtare për rritje dhe zhvillim.

Ky Program është dokumenti i gjashtë i planifikimit i dedikuar për zhvillimin e mëtejshëm të qeverisë së decentralizuar në Republikën e Maqedonisë nga viti 1999 deri më

¹ Miratuar me Konkluzion të Qeverisë Nr. 44-2169 / 1 të datës 8.5.2018.

sot, gjë që tregon interesin e vazhdueshëm të shtetit për zhvillimin e vazhdueshëm të vetëqeverisjes lokale si nivel i qeverisë që është më afër qytetarëve.

Në Programin për periudhën 2015-2020, zhvillimi i qëndrueshëm i vetëqeverisjes lokale vazhdon të jetë një mjet për zgjidhjen e sfidave të ndikimeve të politikave lokale në lidhje me përmirësimin e cilësisë së jetës dhe forcimin e kohezionit ekonomik, social dhe territorial. Ideja themelore është që koordinimi më i mirë vertikal dhe horizontal i politikave kombëtare dhe lokale dhe zbatimi i projekteve të zhvillimit të integruar, të përshtatura për nevojat dhe kushtet lokale, të çojnë në një zhvillim lokal më të balancuar territorial.

Programi është përqendruar, para së gjithash, në politikat mbështetëse për: zhvillimin e një ekonomie lokale të bazuar në dije, reduktimin e varfërisë dhe përjashtimit social, mbrojtjen e mjedisit dhe promovimin e zhvillimit të qëndrueshëm lokal. Në të njëjtën kohë, ai thekson nevojën për përmirësimin e mëtejshëm të decentralizimit fiskal, transferimin e kompetencave të reja të vetëqeverisjes lokale, përmirësimin e komunikimit mes pushtetit qendror dhe atij lokal, si dhe forcimin e kapaciteteve të autoriteteve lokale dhe institucioneve, si një nga faktorët më të rëndësishëm në realizimin e prioriteteve dhe qëllimeve kombëtare dhe në përmbushjen e standardeve për anëtarësimin në BE. Duke vepruar kështu, përfitimet nga zbatimi i procesit të decentralizimit do të ushqehen dhe promovohen, veçanërisht në lidhje me nxitjen e praktikave demokratike dhe ruajtjen e marrëdhënieve të mira midis bashkësive.

Gjatë konceptimit të Programit u mor parasysh, veçantia e sistemit të vetëqeverisjes lokale të Maqedonisë, nga pikëpamja e madhësisë dhe llojit të komunave (zonat urbane dhe rurale), cilësinë e infrastrukturës dhe shërbimeve, karakteristikat e bashkësive sociale të marginalizuara, specifikat e tregut të punës, trendet e plakjes së popullsisë dhe ndryshimet e tjera demografike, përdorimin e qëndrueshëm të trashëgimisë kulturore dhe natyrore, efektet e ndryshimeve klimatike, përdorimin dhe kufizimin e resurseve tokësore, karakteristika institucionale dhe administrative, si dhe qasja dhe lidhjet midis zonave rurale dhe urbane.

Gjatë hartimit të këtij programi u morën parasysh udhëzimet dhe rekomandimet e Kongresit të Autoriteteve Lokale dhe Rajonale të Këshillit të Evropës dhe Protokollit Shtesë të ratifikuar të Kartës Evropiane të Vetëqeverisjes Lokale për të drejtën e pjesëmarrjes së qytetarëve në punën e pushtetit lokal. Gjithashtu, janë marrë parasysh konkluzionet dhe rekomandimet e Raportit të Progresit të Komisionit Evropian për Republikën e Maqedonisë për vitin 2016,² i cili thekson më tej nevojën për të siguruar burime adekuate në periudhën e ardhshme për të mbështetur zhvillimin lokal në drejtim të qëndrueshmërisë më të madhe financiare për ekzekutimin e përgjegjësive të transferuara tek komunat dhe fonde më të mëdha nga buxheti qendror dhe ngritja e kapaciteteve të komunave për të mbledhur taksat në nivel lokal; ndarjen transparente të granteve kapitale për komunat, si dhe forcimin e kapaciteteve të qeverisjes vendore për bashkëpunim me organizatat e shoqërisë civile dhe përmirësimin e cilësisë dhe procedurave të shërbimeve komunale për qytetarët.

II. ORGANIZIMI DHE FUNKSIONIMI I VETËQEVERISJES LOKALE - SITUATA AKTUALE

² Raporti i Progresit i Komisionit Evropian për Republikën e Maqedonisë
https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/20161109_report_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia_mk.pdf

Vetëqeverisja lokale është një nga vlerat themelore të rendit kushtetues të Republikës së Maqedonisë. Kushtetuta përmban një pako dispozitash që përcaktojnë konceptin e vetëqeverisjes lokale, duke garantuar pavarësinë e komunave në ushtrimin e kompetencave të tyre, si dhe statusin specifik të Qytetit të Shkupit si kryeqytet i vendit.

Republika e Maqedonisë ka një vetëqeverisje të një niveli të vetëm. Vetëqeverisja lokale në Republikën e Maqedonisë organizohet në territorin e 80 komunave me Ligjin për organizimin territorial të vetëqeverisjes lokale në Republikën e Maqedonisë (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 55/04, 12/05, 98/08, 106/08 dhe 149/14) dhe qyteti i Shkupit, si një njësi e veçantë e vetëqeverisjes lokale, e cila rrjedh nga karakteri i Qytetit të Shkupit si kryeqytet i Republikës së Maqedonisë. 43 njësi të vetëqeverisjes lokale janë në qytet, ndërsa 37 të tjera janë të vendosur në fshat.

Sipas të dhënave për popullsinë nga Enti Shtetëror i Statistikës për vitin 2017, popullsia e përgjithshme në vend është 2,072,490 banorë³. Treguesit demografikë tregojnë dallime domethënëse që tregojnë disproporcionet në shpërndarjen territoriale të popullsisë. 57.8% e popullsisë së përgjithshme jeton në qytete, me përqendrimin më të madh në qytetin e Shkupit dhe 13 komuna në mbarë vendin, të cilat kanë mbi 50.000 banorë. Një numër i madh i vendbanimeve rurale kanë një numër jashtëzakonisht të vogël banorësh dhe së shpejti për shkak të strukturës së moshës së tyre të pafavorshme (popullatës së moshuar) ka të ngjarë të mbeten pa asnjë banor.

Komunat janë të autorizuar të kryejnë veprimtari në fushat në vijim: planifikimi urban (urban dhe rural), lëshimi i miratimit për objektet ndërtimore me rëndësi lokale të përcaktuara me ligj, rregullimi i hapësirës dhe rregullimi i tokës ndërtimore; mbrojtja e mjedisit dhe natyrës; zhvillimi ekonomik lokal; aktivitetet komunale; kultura; sporti dhe rekreacioni; mbrojtja sociale dhe mbrojtja e fëmijëve; arsimi fillor dhe i mesëm; kujdesi shëndetësor; mbrojtja dhe shpëtimi i qytetarëve dhe mallrave materiale; mbrojtja nga zjarri; dhe gjëra të tjera të përcaktuara me ligj.

Të dhënat nga sondazhi anketues⁴ për menaxhimin lokal dhe shpërndarjen e shërbimeve lokale i zbatuar nga Ministria e Vetëqeverisjes Lokale në fund të vitit 2017, tregojnë se disa nga komunat nuk ofrojnë në mënyrë adekuate të gjitha shërbimet publike të përcaktuara me ligj, gjë që është në veçanti e theksuar në pjesën e shërbimeve komunale⁵.

Komunat i kryejnë kompetencat e tyre nëpërmjet administratës komunale ose përmes themelimit të ndërmarrjeve publike lokale dhe institucioneve publike dhe mund të delegojnë kryerjen e punëve të caktuara personave të tjerë juridikë ose fizikë, në bazë të një kontrate për kryerjen e çështjeve me interes publik, në përputhje me ligjin. Me qëllim të zbatimit më efikase dhe më ekonomik të kompetencave dhe arritjes së interesave dhe qëllimeve të përbashkëta, dy ose më shumë komuna mund të krijojnë bashkëpunim ndër-komunal.

³Buletini vjetor statistikor i Republikës së Maqedonisë, 2017. Popullsia llogaritet në bazë të rezultateve të regjistrimit të vitit 2002, dmth. Të dhënat për rritjen natyrore dhe rritjen mekanike.

⁴ Hulumtimi i kënaqësisë së qytetarëve me shërbimet e vetëqeverisjes lokale, dhjetor 2017, UNDP.

⁵ Këto janë kryesisht shërbimet për: furnizimin me ujë, kullimin dhe pastrimin e mbeturinave dhe ujërave atmosferike; mirëmbajtja e pastërtisë publike; menaxhimin e mbeturinave dhe deponitë; varrezat; tregjet publike; parqet e makinave publike; transporti publik i udhëtarëve; rregullimi i regjimit të trafikut; ndërtimin dhe mirëmbajtjen e sinjalizimit të komunikacionit rrugor dhe pastrimin e oxhaqeve, që kanë të bëjnë me kafshët endacak.

Numri i përgjithshëm i të punësuarve në administratën komunale në vitin 2016 ka qenë 5678⁶, që është për 2251 punonjës, përkatësisht pothuajse 65% më shumë se në vitin 2013.

Sipas të dhënave për realizimin e shpenzimeve të komunave në vitin 2016 (6% i BPN), Republika e Maqedonisë hyn në grupin e vendeve të centralizuara. Sot, krahasuar me vitin 2005, të ardhurat totale të komunave janë rritur për pesë herë (në vitin 2005, realizimi i 5.9 miliard denarë, në vitin 2016, 29.8 miliardë denarë). Në të njëjtën periudhë, të ardhurat tatimore mbi të cilat komuna ka autonomi të mbledhjes⁷ janë rritur për më shumë se dy herë. Pjesa e taksave vendore në BPN prej 1% në vitin 2006 u rrit në mbi 1.5% në vitin 2016. Në vitet e ardhshme dhe në periudhën afatmesme, komunat pritet të vazhdojnë trendin e përmirësimit të mbledhjes së të ardhurave të tyre, forcimin e kapaciteteve për të zhvilluar politika për financimin e komunave dhe forcimin e kapaciteteve të menaxhimit financiar.

Rezultatet e hulumtimit të kënaqësisë së qytetarëve për shërbimet e ofruara nga autoritetet lokale, të kryera në dhjetor 2017,⁸ tregojnë se në tre vitet e fundit ka pasur një rënie të ndjeshme në kënaqësinë e qytetarëve me shërbimet e pushtetit lokal. Kështu, në shkallë prej 1 (tërësisht të pakënaqur) deri në 5 (tërësisht të kënaqur), kënaqësia mesatare me shërbimet e pushtetit lokal, e matur në të 10 fushat e kompetencës së tij është 2.80. Vlerësimi mesatar i kënaqësisë së qytetarëve në vitin 2014 ishte 3.27.

Qytetarët janë përgjithësisht të kënaqur me shërbimet e ofruara nga njësitë e vetëqeverisjes lokale, veçanërisht në fushat e: mbrojtjes nga zjarri, si fushë me vlerësimet më të larta dhe arsimit, kultura dhe sportet. Shërbimet që u vlerësuan dobët janë: shërbimet komunale, urbanizmi dhe planifikimin urban; dhe demokracia, transparenca dhe llogaridhënia e komunës. Fushat me vlerësimin më të dobët janë; mbrojtja sociale, veçanërisht në pjesën e sigurimit të shtëpive për fëmijët pa prindër, institucionet për personat me varësi nga alkooli dhe shtëpitë për të moshuarit; zhvillimi ekonomik lokal, veçanërisht në pjesën e aktiviteteve për rritjen e punësimit dhe mbështetjen e zhvillimit të industrisë dhe mbrojtjen e mjedisit.

Sipas gjetjeve të sondazhit për kënaqësinë nga kryetarët e komunave, këshilltarë dhe administratës komunale të kryer në vitin 2013, shumica e njësive të vëzhguara të vetëqeverisjes lokale nuk kanë miratuar programe dhe plane veprimi të integruara për zhvillim lokal, i cili është një faktor kufizues për zhvillimin e ardhshëm të vetëqeverisjes, bashkëngjitjen e saj me realizimin e qëllimeve makroekonomike të vendit, si dhe cilësinë dhe sasinë e shërbimeve lokale të ofruara për qytetarët.

Bazuar në këtë situatë dhe në gjetjet e Raportit mbi zbatimin e Programit për zhvillim të qëndrueshëm lokal dhe decentralizim në Republikën e Maqedonisë 2015-2020 për periudhën 2015-2017, u konkludua se sfidat themelore të Republikës së Maqedonisë në arritjen e qëllimeve për zhvillim të qëndrueshëm janë:

⁶ Raport vjetor nga regjistri i punonjësve të sektorit publik në vitin 2017, Ministria e Shoqërisë së Informacionit dhe Administratës.

⁷ Burimet vetanake të të ardhurave të komunës janë tatimet, taksat dhe tarifata lokale të përcaktuara me ligj, të cilat i menaxhojnë në mënyrë të pavarur. Komuna financohet gjithashtu nga subvencionet shtetërore dhe burime të tjera të të ardhurave, në përputhje me ligjin dhe gjithashtu ka të drejtë të marrë hua në tregun e kapitalit vendas dhe të huaj, në përputhje me ligjin.

⁸ Hulumtimi i kënaqësisë së qytetarëve me shërbimet e vetëqeverisjes lokale, dhjetor 2017.

- mosrespektimi i legjislacionit që rregullon politikat sektoriale në lidhje me ligjet që krijojnë sistemin e vetëqeverisjes lokale
- decentralizimi fiskal i zbatuar në mënyrë joadekuate
- mospërputhje midis politikave të ndryshme në dhe midis sektorëve dhe nivele të ndryshme të pushtetit
- mungesa e kapaciteteve administrative brenda dy niveleve të pushtetit, dhe
- bashkëpunimi dhe koordinimi i pamjaftueshëm ndërmjet institucioneve në nivel kombëtar dhe lokal në krijimin, zbatimin dhe monitorimin e politikave kombëtare që ndikojnë në kompetencat e autoriteteve lokale në lidhje me arritjen e qëllimeve të zhvillimit të qëndrueshëm.

III. QËLLIMET DHE PRIORITETET E PROGRAMIT

1. Procesi i Identifikimit të objektivave dhe prioriteteve

Përcaktimi i objektivit kryesor dhe akset prioritare të këtij Programi është realizuar në bazë të rezultateve të procesit të konsultimit⁹ të realizuar nga Ministria e Vetëqeverisjes Lokale, përmes së cilës identifikohen sfidat kryesore me të cilat përballen sot komunat në vend. Brenda këtij procesi u organizuan:

- Dhjetë tryeza të rrumbullakëta tematike dhe punëtori me përfaqësues të 51 institucioneve kombëtare (ministritë, agjencitë, institutet), dy organet punuese të Qeverisë lidhur me procesin e decentralizimit (Grupi Punues për decentralizimin dhe Komisioni për monitorimin e zhvillimit të sistemit të financimit), 13-komisionet e Bashkësisë së Njësive të Vetëqeverisjes Lokale dhe 15 ekspertë vendas dhe të huaj.
- Hulumtimi mbi aspektet e qeverisjes së mirë lokale në nivel lokal dhe ofrimi i shërbimeve lokale dhe zbatimi i Programit për decentralizim dhe zhvillim të vetëqeverisjes lokale për periudhën 2011-2014 dhe planit të saj të veprimit për periudhën 2012-2014, të realizuar në 52 komuna (65 %) dhe Qytetit të Shkupit.
- Studim i thelluar mbi kënaqësinë e qytetarëve me shërbimet lokale bazuar në një mostër statistikore përfaqësuese të popullsisë të realizuar në vitin 2014 dhe të përsëritur në vitin 2017.
- Hulumtime të rregullta vjetore për financimin e autoriteteve lokale në Republikën e Maqedonisë nga Komisioni për monitorimin e zhvillimit të sistemit të financimit për komunat.
- Hulumtimi i gjendjes ekzistuese me ofrimin e shërbimeve elektronike lokale (në 33 komuna dhe përmes monitorimit online të faqeve të internetit të të gjitha komunave).

⁹ Metodologjia për monitorimin e implementimit të programit për decentralizimin dhe zhvillimin e vetëqeverisjes lokale 2011-2014 (e miratuar nga Qeveria e Republikës së Maqedonisë në nëntor 2012)

- Katër konferenca të organizuara nga Ministria e Vetëqeverisjes Lokale për prioritetet politike relevante për decentralizimin dhe zhvillimin dhe rritjen e qëndrueshme lokale në Republikën e Maqedonisë, në kontekstin e perspektivave të anëtarësimit të ardhshëm në BE dhe agjendës së re globale të Kombeve të Bashkuara: Transformimi i botës sonë: Agjendë për Zhvillim të Qëndrueshëm 2030.

Në fillim të vitit 2018 është bërë një vlerësim periodik dhe është përgatitur Raporti për zbatimin e Programit për zhvillim të qëndrueshëm lokal dhe decentralizim në Republikën e Maqedonisë 2015-2020 për periudhën 2015-2017.

Bazuar në dokumentet e mësipërme, është bërë një rishikim i përmbajtjes së Programit në përputhje me angazhimet e reja strategjike të Qeverisë për vazhdimin e procesit të decentralizimit, duke promovuar zhvillimin lokal / territorial si një komponent të rëndësishëm të politikës kombëtare për zhvillim të qëndrueshëm. Në këtë proces rishikimi, u zbatua një qasje e re konsultative duke mbajtur një seminar dhe një seancë forumi për prezantimin publik dhe shqyrtimin e amendamenteve dhe plotësimeve të propozuara për tekstin e Programit, i cili përfshinte të gjitha institucionet relevante dhe palët e prekura nga Programi .

Në përcaktimin e objektivave kryesorë dhe specifikë të Programit, merret parasysh përcaktimi i dokumenteve të planifikimit afatmesëm dhe afatgjatë në nivel kombëtar:

- Programi i punës së Qeverisë (2017-2020)
- Strategjia e reformës së administratës publike (2018-2022)
- Strategjia fiskale e Republikës së Maqedonisë (2018-2020)
- Programi i reformës së menaxhimit të financave publike (2018 - 2021)
- Strategjia për zhvillimin rajonal të Republikës së Maqedonisë (2009-2019)
- Strategjia nacionale për bujqësinë dhe zhvillimin rural (2014-2020)
- Strategjia kombëtare për zhvillim të qëndrueshëm në Republikën e Maqedonisë (2009 - 2030)
- Strategjia e mjedisit dhe klimës (2014-2020)
- Strategjia nacionale për ruajtjen e natyrës (2017-2027)
- Strategjia e menaxhimit të mbeturinave të Republikës së Maqedonisë (2008-2020)
- Strategjia nacionale për ujërat (2011-2041)
- Strategjia për zhvillimin e energjetikës në Republikën e Maqedonisë deri në vitin 2030
- Strategjia për promovimin e efikasitetit energjetik në Republikën e Maqedonisë (2015-2020)
- Strategjia për shfrytëzimin e burimeve të ripërtëritshme të energjisë në Republikën e Maqedonisë (2016-2020)
- Strategjia nacionale për reduktimin e varfërisë dhe përjashtimit social në Republikën e Maqedonisë (2010-2020)
- Strategjia për barazi gjinore (2013-2020)
- Strategjia nacionale për zhvillimin e kulturës në Republikën e Maqedonisë (2009 - 2030)
- Strategjia nacionale për mbrojtje dhe shpëtim 2014-2018;
- Politika industriale e Republikës së Maqedonisë 2009-2020;
- Strategjia për inovacionin e Republikës së Maqedonisë për 2012-2020;
- Programi shtetëror për parandalimin dhe luftën kundër korrupsionit dhe parandalimin dhe reduktimin e konfliktit të interesit me Plan të Veprimit (2016-2019)
- Strategjia nacionale për turizëm e Republikës së Maqedonisë (2016-2021)

- Strategjia për zhvillimin e policisë 2016 - 2020
- Strategjia nacionale e Republikës së Maqedonisë për përmirësimin e sigurisë së komunikacionit rrugor (2015-2020)
- Vlerësimi i kërcënimeve ndaj zonave të komunave dhe qytetit të Shkupit nga të gjitha rreziqet
- Strategjitë rajonale të inovacionit
- Programi për reformën dhe forcimin e kapacitetit administrativ për zbatimin e legjislacionit mjedisor në nivel lokal
- Dokumente të planifikimit afatmesëm dhe afatgjatë për zhvillimin e sektorëve individual.

Përcaktimi i zonave prioritare të Programit është në përputhje me përcaktimin e:

- Strategjisë BE 2020 për arritjen e "rritjes së qëndrueshme, gjithëpërfshirëse dhe të mençur"
- Strategjia rajonale për Evropën Juglindore 2020: Vende pune dhe prosperitet në një perspektivë evropiane
- Instrumenti i ndihmës së para-anëtarësimit (IPA II) - Dokumenti strategjik indikativ i Komisionit Evropian për Maqedoninë (2014-2020)
- Agjenda globale e Kombeve të Bashkuara: Transformimi i botës sonë: Agjendë për zhvillim të qëndrueshëm 2030

2. QËLLIMET DHE PRIORITETET E PROGRAMIT

Në bazë të gjendjes së konstatuar dhe duke u mbështetur në faktin se fuqizimi i autoriteteve lokale dhe përmirësimi i zhvillimit ekonomik lokal, në përputhje me parimet e subsidiarititetit dhe zhvillimit pjesëmarrës, mbështesin kohezionin social, zhvillimin demokratik dhe marrëdhëniet e mira ndëretnike, **qëllimi kryesor i Programit është:**

"Krijimi i njësive të vetëqeverisjes lokale ekonomikisht më të forta, të orientuara drejt zhvillimit dhe përfshirjes, të afta për të siguruar një zhvillim të gjithanshëm, inovativ dhe të qëndrueshëm, dhe zhvillim të zonës në të cilën veprojnë"

Aktivitetet për arritjen e qëllimit kryesor janë grupuar në katër akset prioritare:

- Politikat dhe institucionet koherente për të arritur qëllimet e zhvillimit të qëndrueshëm
- Rritja e njohurive përmes forcimit të konkurrencës lokale dhe inovacionit
- Rritje gjithëpërfshirëse, përmes përmirësimit të cilësisë së jetës
- Rritja e qëndrueshme bazuar në përdorimin e përgjegjshëm të burimeve natyrore

Këto katër boshte prioritare ndërlidhen mes vete. Aktivitetet që do të përcaktohen për të arritur secilin nga boshtet ndikojnë në realizimin e boshteve të tjerë, nga rrjedh nevoja për zbatimin e sinkronizuar të Programit.

Boshtet prioritare dhe rezultatet e pritshme brenda secilit bosht janë elaboruar më poshtë.

Boshti prioritar 1: Politikat dhe institucionet koherente për të arritur qëllimet e zhvillimit të qëndrueshëm

Një fokus i veçantë në këtë bosht prioritar është përfshirja e autoriteteve lokale në arritjen e qëllimeve të zhvillimit të qëndrueshëm dhe reduktimit të varfërisë si sfida kryesore të kohës sonë të miratuara në Samitin e Kombeve të Bashkuara në shtator 2015 dhe të përcaktuara në agjendën e re globale: Transformimi i botës sonë: Agjendë për Zhvillim të Qëndrueshëm 2030 .

Gjegjësisht, sfidat komplekse të synimeve të zhvillimit të qëndrueshëm nuk i adresohen ekskluzivisht pushtetit qendror në një vend. Arritja e tyre lidhet drejtpërsëdrejti me kompetencat e autoriteteve lokale, në veçanti rolin e tyre në ofrimin e shërbimeve bazë, por gjithashtu edhe aftësinë e tyre për të promovuar një zhvillim territorial të integruar, gjithëpërfshirës dhe të qëndrueshëm.

Tendencat e tilla globale kanë imponuar nevojën që autoritetet lokale në Republikën e Maqedonisë të përfshihen si partnerë të rëndësishëm në proceset e zhvillimit të qëndrueshëm të vendit tonë. Në drejtimin e të ashtuquajturit. "*Lokalizimi i objektivave të zhvillimit të qëndrueshëm*", do të bëhen reforma për të krijuar një kornizë institucionale të përshtatshme që ofron forma të ndryshme të qeverisjes që përfshijnë nivele të ndryshme të pushtetit (multi-level governance).

Modeli i qeverisjes në disa nivele për arritjen e qëllimeve të zhvillimit të qëndrueshëm do të përqendrohet në: zbatimin e parimit të subsidiaritetit, respektimit të autonomisë lokale dhe mirëbesimit të ndërsjellë dhe dialogut të strukturuar ndërmjet aktorëve. Pritet që kjo të përmirësojë koherencën (koherencën) e politikave dhe institucioneve për të arritur qëllimet e zhvillimit të qëndrueshëm në nivel lokal.

Rezultatet e pritura:

- Rritja e koherencës midis ligjeve që rregullojnë sektorë të veçantë me ligjet sistemike për vetëqeverisjen lokale, e cila do të arrijë konsolidimin e sistemit të vetëqeverisjes lokale
- Kompetenca dhe burime shtesë të transferuara nga niveli qendror te komunitat
- Forcimi i autonomisë fiskale dhe qëndrueshmërisë financiare të pushtetit lokal,
- Krijimi i modelit të qeverisjes me shumë nivele si një parakusht për programimin e integruar, planifikimin dhe monitorimin e qëllimeve të zhvillimit të qëndrueshëm, i cili do të mundësojë promovimin e autoriteteve lokale si partnerë efektivë në zbatimin e qëllimeve të zhvillimit të qëndrueshëm
- Qytetari në qendër të politikave për arritjen e qëllimeve të zhvillimit të qëndrueshëm

Boshti Prioritar 2: Rritja e bazuar në njohuri përmes forcimit të konkurrencës lokale dhe inovacionit

Në mënyrë që të arrihet rritja lokale në bazë të njohurive, duhet të sigurohet mbështetja konkrete dhe e vazhdueshme për hulumtime të aplikuara dhe inovacione në komuna, si në aspektin e aktiviteteve afariste ashtu edhe për shërbimet lokale.

Fushëveprimi i kompetencave lokale lejon zbatimin e aktiviteteve plotësuese për zhvillimin e infrastrukturës kapitale, përmirësimin e klimës së biznesit, tërheqjen e investimeve dhe rritjen e konkurrueshmërisë së ekonomisë lokale bazuar në përparësitë krahasuese dhe specifikat e secilës njësi të vetëqeverisjes lokale.

Brenda këtij prioriteti do të zbatohen aktivitete që forcojnë rolin e komunave në ndërtimin e kapaciteteve inovative të ndërmarrjeve dhe përkrahjen e sipërmarrjes në nivel lokal si dhe zhvillimin e mëtejshëm të shoqërisë digjitale dhe industrive kulturore dhe krijuese në komunat e Republikës së Maqedonisë.

Rezultatet e pritura:

- Qasje gjithëpërfshirëse, mirë e organizuar dhe e hapur në arsim dhe trajnim, me cilësi të lartë dhe vlerë aplikative në aspektin e zhvillimit ekonomik dhe tregut të punës në nivel lokal.
- Parakushtet e krijuara për të krijuar produkte / shërbime të reja që gjenerojnë rritje dhe vende pune dhe ndihmojnë në adresimin e sfidave shoqërore brenda bashkësisë lokale.
- Rritja e kapaciteteve për ofrimin e shërbimeve novatore dhe më efikase për qytetarët.

Boshti Prioritar 3: Rritje gjithëpërfshirëse, përmes përmirësimit të cilësisë së jetës

Arritja e rritjes dhe zhvillimit lokal inkluziv është një bosht prioritar i këtij programi për shkak të nevojës për të gjithë qytetarët që të ndiejnë përfitimet e zhvillimit, pavarësisht nga statusi i tyre socio-ekonomik, gjinia, etnia dhe vendosmëria fetare, dhe sidomos grupet e marginalizuara dhe të rrezikuara.

Në përputhje me standardet dhe praktikat e mira të BE-së, zgjidhjet ekzistuese normative në Republikën e Maqedonisë mundësojnë përfshirjen plotësuese të vetëqeverisjes lokale në sistemin e mbrojtjes sociale, meqenëse janë krijuar kushte për krijimin e formave institucionale dhe jo-institucionale të orientuara drejt nevojave specifike të individëve dhe grupeve të cënueshme të qytetarëve. Nga këtu rrjedh nevoja për të forcuar rolin e autoriteteve lokale në luftën kundër varfërisë dhe disavantazheve sociale, dmth. krijimin e kapaciteteve dhe burimeve lokale në funksion të ndërtimit të kohezionit social dhe nivelit të lartë të tolerancës dhe solidaritetit në bashkësinë lokale.

Rezultatet e pritura:

- Niveli më i lartë i kohezionit social dhe territorial, reduktimi i pabarazive midis dhe brenda komunave dhe rritja e cilësisë së jetës së të gjithë qytetarëve,
- Një sektor publik më efikas në nivel lokal, i aftë për t'u marrë me varfërinë dhe disavantazhin social dhe sigurimin e shërbimeve publike stabile dhe të parashikueshme për qytetarët dhe subjektet afariste".

Boshti Prioritar 4: Rritja e qëndrueshme përmes përdorimit të përgjegjshëm të burimeve natyrore

Rritja dhe zhvillimi i qëndrueshëm lokal nënkupton përdorimin e qëndrueshëm të burimeve lokale për qëllime ekonomike dhe zhvillimin e infrastrukturës së energjisë dhe transportit pa dëmtuar cilësinë e mjedisit dhe natyrës. Në parim, rritja e qëndrueshme synon të arrijë sa më shumë sinergji të jetë e mundur midis politikave të mbrojtjes së mjedisit dhe zhvillimit socio-ekonomik.

Fusha e kompetencave të vetëqeverisjes lokale në Republikën e Maqedonisë i mundëson komunave që të përmirësojnë transportin lokal dhe menaxhimin e ujit dhe mbeturinave, si dhe të zbatojnë masa konkrete për përmirësimin e efijencës së energjisë dhe shfrytëzimin e burimeve të ripërtëritshme të energjisë, duke kontribuar në një mënyrë specifike për ruajtjen e mjedisit jetësor dhe natyrës.

Investimet në infrastrukturën mjedisore dhe masat e tjera mjedisore në të njëjtën kohë sjellin efekte ekonomike jashtëzakonisht pozitive si në drejtim të ringjalljes së segmenteve specifike të tregut (ndërtimi dhe aplikimi i teknologjive të reja), ashtu edhe në drejtim të rritjes së vlerës së shtuar në përmbajtjen e mallrave dhe shërbimeve lokale, duke përforcuar kështu konkurrencën e ekonomisë lokale. Pikërisht, konkurrentshmëria më e madhe me të ashtuquajturat shërbime dhe produkte "eko" mund të lehtësojë tranzicionin në një model ekonomik të zhvillimit të bazuar në eksport.

Në lidhje me zhvillimin e kapitalit njerëzor përmes përvetësimit të njohurive dhe shkathtësive specifike të avancuara për aplikimin e teknologjive "të pastra", modeli i rritjes së qëndrueshme lokale rezulton në hapjen e vendeve të reja dhe cilësore të punës. Gjithashtu, përmirësimi i efikasitetit të energjisë dhe përdorimi i burimeve të ripërtëritshme të energjisë krijon kursime të konsiderueshme financiare së bashku me përfitimet mjedisore dhe parandalimin e efekteve të ndryshimeve klimatike.

Rezultatet e pritura:

- Përshtatja e bashkësive lokale me ndryshimet klimatike;
- Mbrojtja e mjedisit dhe promovimi i shfrytëzimit efikas të burimeve natyrore në nivel lokal.
- Nxitja e konkurrencës lokale dhe rajonale duke nxitur rritjen e gjelbër si një qasje të re për rritjen ekonomike.

IV. REZULTATET E PRITURA:

Në nivelin strategjik, Programi pritet të prodhojë rezultatet e mëposhtme:

- Sistemi i konsoliduar i vetëqeverisjes lokale,
- Rritja e efikasitetit të politikave për zhvillimin e qëndrueshëm lokal nëpërmjet koordinimit më efikas të politikave dhe institucioneve në nivel nacional dhe lokal,
- Planifikimi më përfshirës dhe monitorimi i qëllimeve të zhvillimit të qëndrueshëm,
- Ofrimi më i madh i shërbimeve për qytetarët dhe subjektet afariste,
- Menaxhimi më i përgjegjshëm dhe kontrolli i financave publike në nivel lokal,
- Shfrytëzimi i burimeve alternative të financimit dhe tërheqjen e investimeve nga autoritetet lokale,
- Rritja e kapaciteteve të pushtetit nacional dhe lokal për krijimin, zbatimin dhe vlerësimin e zhvillimit të qëndrueshëm,

Zbatimi i Programit duhet të ndikojë në përmirësimin e cilësisë së jetës së qytetarëve përmes krijimit të kushteve:

- Komunat të jenë në qendër të zhvillimit të qëndrueshëm
- Qytetarët të përfshihen dhe të marrin pjesë në krijimin dhe vlerësimin e politikave publike që kanë ndikim në jetën e tyre.

V. FINANCIMI I PROGRAMIT

Financimi dhe bashkëfinancimi i projekteve të përcaktuara në planet e veprimit (individualisht ose duke i kombinuar ato) do të kryhen përmes burimeve të mëposhtme të fondeve:

- Fondet buxhetore nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë për Ministrinë e Vetëqeverisjes Lokale dhe organet e tjera të administratës shtetërore që janë përgjegjëse për zbatimin e aktiviteteve të caktuara të projektit,
- Fondet buxhetore të Republikës së Maqedonisë për Programet e zhvillimit të politikave sektoriale të ministrive / agjencive të financuara nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë,
- Fondet e dedikuara nga fondet e ndryshme sektoriale dhe tematike dhe instrumentet financiare në nivel kombëtar,
- Alokimet buxhetore nga buxhetet e njërive të vetëqeverisjes lokale për realizimin e disa politikave sektoriale që lidhen me qëllimin e projektit,
- Fondet e bazuara në donacione dhe sponsorizime.
- Mbështetje nga donatorët ndërkombëtarë.
- Fondet e ndihmës së para-anëtarësimit të BE (IPA 2014-2020) për komponentët dhe sektorët e duhur, në mbështetje të:

- procesit të decentralizimit dhe forcimit të sistemit të vetëqeverisjes lokale duke përfshirë zbatimin e politikave dhe ligjeve përkatëse¹⁰,
 - konkurrenca lokale dhe rajonale përmes zbatimit të projekteve të integruara në fushën e turizmit
 - bashkëpunimi ndërkufitar i komunave.
- Burime të tjera të financimit

VI. ZBATIMI DHE MONITORIMI I PROGRAMIT

Zbatimi i Programit bëhet përmes planeve trevjeçare të veprimit, të cilat parashikojnë aktivitete / projekte specifike që duhet të kryhen nga institucionet kompetente.

Ministria e Vetëqeverisjes Lokale është përgjegjëse për koordinimin e institucioneve të përfshira në zbatimin e Programit dhe për paraqitjen e progresit dhe mangësive të politikave për zbatimin e Programit para Qeverisë së Republikës së Maqedonisë. Për këtë qëllim, sistemi i komunikimit dhe koordinimit horizontal dhe vertikal do të forcohet dhe do të përfshijë një numër të madh të aktorëve, duke përfshirë edhe Bashkësinë e Njësive të Vetëqeverisjes Lokale.

Monitorimi i zbatimit të Programit dhe dy Planeve të Veprimit bëhet në përputhje me Metodologjinë e miratuar nga Qeveria e Republikës së Maqedonisë.

¹⁰ Komunitat parashihet të marrin përkrahje të përshtatshme për forcimin e kapaciteteve të tyre me qëllim të përmirësimit të ofrimit të shërbimeve lokale për qytetarët dhe sektorin privat. Gjithashtu, sigurohen fonde për mundësimin e qëndrueshmërisë financiare të njësive të vetëqeverisjes lokale përmes zbatimit të projekteve për grumbullimin më të mirë të të ardhurave të tyre dhe koordinimin e shtuar ndërmjet tyre për një shpërndarje më të drejtë të burimeve. Një nga prioritetet për financimin e komunave nëpërmjet IPA-s është mbajtja e marrëdhënieve të mira ndërmjet bashkësive bazuar në parimet e tolerancës dhe respektit të ndërsjell.